

**Refiye OKUŞLUK ŞENESEN, Çukurova Bölgesi Girit Göçmenleri Halk Kültürü Araştırması,
Adana 2011, Karahan Kitabevi, XIII+333s.**

Fatmagül KÜÇÜK TURSUN¹

İnsanoğlunun tarih boyunca yaşadığı trajik olaylardan biri şüphesiz ki göç olgusudur. İnsanoğlu çeşitli nedenlerden ötürü göç etmiş, doğup büyüdüğü toprakları bırakıp, başka toprakları vatan edinmek zorunda kalmıştır. Bu durum insanoğlu üzerinde derin etkileri olan bir olgudur. Göçler insanları o kadar etkilemiştir ki kültürel aktarımlarla izleri alt kuşaklara kadar taşınmıştır. Yakın tarihimize bakacak olursak göç olgusu karşımıza mübadelelerde çıkmaktadır. Mübadele zorunlu bir göçtür. 1923 yılında Lozan Antlaşması ile Türkiye-Yunanistan arasında nüfus değişimi programı uygulanmış, karşılıklı ve zorunlu olarak insanlar göç ettirilmiştir.

Doç. Dr. Refiye Okuşluk Şenesen tarafından hazırlanan ve Karahan Kitabevi tarafından 2011 yılında basılan “Çukurova Bölgesi Girit Göçmenleri Halk Kültürü Araştırması” adlı eser, mübadele göçmenlerine bir de halk bilim perspektifinden bakmamızı sağlayacak bir alan araştırmasıdır.

Yazar kitabın önsözünde, bu çalışma ile Girit göçmenlerinin geçmişten getirip halen yaşattıkları kültürlerinin kayıt altına alınması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının amaçlandığını belirtmektedir. Bunun yanı sıra göç ve mübadele kavramlarına yer vererek Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan sözleşme ve protokol kapsamında gerçekleşen zorunlu göçten bahsetmektedir. Çukurova bölgesinin Adana, Mersin ve Hatay illerine yerleşen Girit göçmenlerinin yaşadığı yerlerden örnekler alınarak yapılan incelemelerle, zengin bir halk kültürü malzemesinin de aynı zamanda bölgeye göç ettiği tespit edilmiştir. Yazar tarafından “betimleyici ve durum tespiti yapmak” amacıyla hazırlanan bir çalışma olduğu vurgulanan bu araştırma, 2005-2008 yılları arasında alan araştırmasında gözlem ve görüşme teknikleri kullanılarak, kaynak kişilerle yüz yüze görüşülerek, halk kültürü ürünlerinin icrası gözlenerek derlenilmiştir. Çalışmada kaynak kişilerin seçiminde oldukça seçici davranılmış, halk kültürü malzemesini bilen, yaşatan göçmenler tercih edilmiştir. Bu göçmenlerden 1. kuşak olanlarını sayısının azaldığı belirtilerek 2. kuşak ve 3. kuşak mübadillerle de görüşmeler yapıldığına değinilmiştir.

Eser, Giriş dâhil, yedi bölümden oluşmaktadır. Kitabın giriş bölümünde, göç kavramı irdelenerek araştırma alanı ve konusuyla ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. Girit coğrafyası hakkında geniş bilgilerin de yer aldığı bu bölümde Girit’in Fethi ve İlk Türk Yerleşimi, Girit ve Türk dönemi, Sosyal Yapı ve Hukuk, Dil ve Eğitim, Ekonomik Durum başlıklarına ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

“Türk Yunan-İlişkileri ve Yunanistan ile Yapılan Zorunlu Nüfus Mübadelesi ile İlgili Genel Bilgiler” başlığı altında yer alan 1. Bölümde Türk Yunan ilişkileri ve mübadele uygulamasını gerekli kılan gelişmelere, mübadele hazırlıklarına, mübadele göçmenlerinin Türkiye’ye getiriliş ve yerleştirilmelerine değinilmiş, zorunlu nüfus mübadelesinin sonuçları vurgulanmıştır.

Kitapta ikinci bölüm “Çukurova Bölgesi Girit Göçmenlerinde Beşeri Durum, Sosyal ve Ekonomik Yapı” şeklinde adlandırılmıştır. Nüfus hareketleri, yaşayış biçimleri, eğitim, aile yapısı, dini yapı, tarım, hayvancılık ve sanayi ile el sanatları alt başlıklarıyla incelenen bu bölümde geniş tespitler yer almaktadır.

¹ Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Doktora Öğrencisi, fatmagul_kucuk@yahoo.com.

Kitapta üçüncü bölüm için “Çukurova Bölgesi Girit Göçmenlerinde Törenler, Bayramlar ve Kutlamalar” başlığı kullanılmıştır. Bu bölümde doğum, evlenme ölüm ile sünnet törenleri, askere uğurlama ve askerden karşılama törenlerine yer verilmiştir. Yine bereket törenleri, adak, kurban, saçı, Hidrellez, Nevruz ve yağmur yağdırma gibi törenlere bu bölümde değinilmiştir.

Kitapta “Çukurova Bölgesi Girit Göçmenlerinde Halk İnanışları” adını taşıyan dördüncü bölümde Girit halk inanışlarının oldukça geniş olduğu görülmektedir. Yazar, bu inanışları, Olağanüstü Varlıklarla İlgili İnanışlar, Doğa Olaylarıyla İlgili İnanışlar, Bitkilerle İlgili İnanışlar, Hayvanlarla İlgili İnanışlar, Günlerle İlgili İnanışlar, Ev ve Ev Eşyalarıyla İlgili İnanışlar, Yatırlar ve Ziyaret Yerleriyle İlgili İnanışlar, Nazar ve Nazarla İlgili İnanışlar ve Uğurlu ve Uğursuz Sayılan Durumlarla İlgili İnanışlar olarak sınıflandırmıştır.

“Çukurova Bölgesi Girit Göçmenleri Halk Bilgisi” başlığını taşıyan beşinci bölümde, Halk Hekimliği alt başlığında “Ocaklar ve Ziyaretler” ile “Hastalıklar ve Tedavi Yolları” incelenmiştir. Bu bölümde Halk Hukuku, Temizlik Kültürü, Giyim-Kuşam ve Süslenme, Oyun, Eğlence ve Müzik ayrıntılarıyla yer verilen diğer alt başlıklardır.

6. Bölüm, “Çukurova Bölgesi Girit Göçmenleri Halk Mutfağı” başlığı altında incelenmiştir. Yazar tarafından da çok zengin bir mutfak kültürüne sahip olduğu belirtilen Girit mutfak kültüründe tat vericilerin (zeytinyağı, sirke, kekik, biberiye, kırmızıbiber, nane, karabiber, tarçın) ve zeytinyağı yapımının önemli bir yeri olduğu vurgulanmaktadır. Bu bölümde kış hazırlığı olarak yapılan uygulamalara da yer verilmiştir. Bölüm Girit mutfak kültüründe yer alan yiyecek ve içecek türleri ve yapılış tarifleri verilerek sonlandırılmıştır.

Eserin 7. ve son bölümü ise “Çukurova Bölgesi Girit Göçmenlerinde Sözlü Edebiyat Ürünleri” başlığını taşımaktadır. Yazar bu bölümde alandan elde ettiği folklor malzemesini, adlar, lakaplar, atasözleri ve deyimler, kalıp ifadeler, alkışlar ve kargışlar, bilmeceler, maniler, türküler, ağıtlar, masallar, fıkralar, hikâyeler şeklinde sınıflamıştır.

Eserin son bölümünden sonra yer alan kısımda yazar çalışma boyunca Girit göçmenlerinden derlediği kelimelere yer vermiştir.

Kitabın sonuç kısmında yazar, Girit göçmenleriyle yerli halk arasındaki etkileşime değinmiştir. *“Türkiye’ye aktarılan folklorik unsurlar, dil ve güncel yaşam biçimi, hatta köy mimarisi, önce Türkiye’nin bu alanlardaki geleneksel yapısına eklenerek katkıda bulunmuştur. Ancak göçmenlerin yerli halktan alıp benimsedikleri kültür öğeleri, elbette ki yerli halkın göçmen gruplardan almış olduğu kültür öğelerinin yanında çok daha fazladır. Göçmenlerle yerliler arasındaki bu tür kültürel alışveriş, iki grubu gittikçe kaynaştırmış, sonuçta yerli kültür ağırlıklı, ortaklaşa yaratılmış bir sentez ortaya çıkmıştır. Göç ile Türkiye’ye aktarılan kültürel değerler ve davranış biçimleri, bir iki kuşak sonrasında ortaya çıkan uzlaşma evresinde ortak bir kültürün hoş bir çeşnisi olarak görülmektedir. Artık bu kalıtı ve çeşniyi özgün içeriği ile yaşatma, geliştirme ve yeni kuşaklara aktarma sorumluluğu öne çıkmaktadır.”* sözleriyle bu durumu vurgulamaktadır.

Eserin derlendiği sahada bilgilerine başvurulmuş kişiler listesi ile eklerin ve fotoğrafların yer aldığı kısım kitabın sonunda yer almaktadır.

Doç. Dr. Refiye Okuşluk Şenesen tarafından yazılan bu eser, saha araştırması yapanlara önemli bir rehber olacaktır görüşünderiz. Türkiye’de yapılan derleme çalışmalarının geldiği noktayı göstermesi ve bu çalışmalardan elde edilen verilerin sosyal tarihe kaynaklık etmesi açısından bu çalışmaların önemi yadsınamaz. Bu çalışmayı hazırlayıp okuyuculara sunan kitabın yazarı Refiye Okuşluk Şenesen’e ve kitabı yayımlayan Karahan Kitabevi’ne teşekkür etmeyi borç biliriz.